

Atıf (cite): Sert, Göksel (2025). Anlam Değişimleri ve Çevrim İçi Tek Dilli Sözlüklerde Güncellik: Güncel Kavramların Sözlüklere Yansıtılma Sorunu, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, Sözlüklerde Tanımlama (Anlamlandırma) Sorunları Özel Sayısı, 424-434. doi: 10.48147/dada.1721114

Anlam Değişimleri ve Çevrim İçi Tek Dilli Sözlüklerde Güncellik: Güncel Kavramların Sözlüklere Yansıtılma Sorunu

Göksel SERT¹

Anlam Değişimleri ve Çevrim İçi Tek Dilli Sözlüklerde Güncellik: Güncel Kavramların Sözlüklere Yansıtılma Sorunu

Özet

Bu çalışma, çevrim içi sözlüklerin sağladığı sık güncelleme avantajının, Türkçe tek dilli sözlüklerde ne ölçüde kullanıldığını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Teknoloji anlam alanında yer alan “akış”, “bulut”, “çerez” ve “uygulama” sözcükleri örneklem olarak seçilmiş; Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük ile Kubbealtı Lugatı’ndaki tanım bilgileri incelenmiştir. Ardından Cambridge ve Collins çevrim içi tek dilli İngilizce sözlüklerinde örneklemi oluşturan maddelerin İngilizce karşılıkları, Türkçe örneklerdeki tanım bilgisiyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük’ün örneklemi oluşturan sözcüklerin yeni anlamlarını henüz tanım bilgisine dâhil etmediğini; Kubbealtı Lugatı’nın ise sınırlı ama kayda değer bir güncellemeye yer verdiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Türkçe çevrim içi tek dilli sözlüklerde sürekli değişen kavramlara ilişkin güncelleme süreçlerinin yeniden ele alınması ve güncel veri kaynaklarının sözlük çalışmalarına entegre edilmesi önerilmektedir.

Arahtar Sözcükler: sözlükbilim, sözlük, tanım, anlambilim

Semantic Changes and Updating in Online Monolingual Dictionaries: The Issue of Reflecting Contemporary Concepts in Dictionaries

Abstract

This study aims to evaluate the extent to which Turkish monolingual dictionaries utilize the frequent updating capability offered by online dictionaries. The terms “bulut”, “akış”, “çerez” and “uygulama”, which belong to the semantic field of technology, were selected as the sample; the definition information in the “Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük” and the “Kubbealtı Lugatı” was examined. Subsequently, the English equivalents of the sample entries were evaluated by referencing the corresponding entries in the online monolingual English dictionaries “Cambridge” and “Collins” and comparing them with the definitions in the Turkish examples. The results indicate that the “Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük” has not yet incorporated the new meanings of the sample terms into its definitions, whereas the “Kubbealtı Lugatı” has provided limited but noteworthy updates. In this context, the study suggests that the updating processes related to constantly evolving concepts in Turkish online monolingual dictionaries should be reconsidered, and that up-to-date data sources should integrate into lexicographic work.

Key Words: lexicography, dictionary, definition, semantics

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1 Bu çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sözlükbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (SÖZMER) tarafından 11.06.2025 tarihinde düzenlenen Uluslararası Dil Araştırmaları Sempozyumu’nda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir

2 Dr., T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, gokselsert@gmail.com, 0000-0002-8846-041X

1. Giriş

Dil, toplumsal bir olgu olarak iletişim sağlamakla kalmaz; toplumsal dönüşümlere de doğrudan tepki verir. Bu bakımdan dilin “canlı” bir yapı olarak tanımlanması, sürekli değişen ve gelişen bir sistem olduğunu gösterir. Söz konusu canlılık, hem *sözcük dağarcığı*nda (vocabulary) hem de yapısal düzeyde görülebilmektedir. Toplumdaki değişimlere koşut olarak yeni kavramlara karşılık sözcükler üretilmekte ya da var olan sözcüklere yeni anlamlar yüklenmektedir. Bu süreçte sözlükler, tanımlayıcı görevinin dışında değişimi belgeleyen ve yönlendiren kaynaklar olarak da yer almaktadır.

Sözlükler, dille organik bağı nedeniyle bu canlılıktan etkilenmiş ve zaman içinde *bütün yapıdan* (megastructure) *maddeye* (entry) uzanan çeşitli değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Bunlardan en radikali, basılı sözlüklerden çevrim içi sözlüklere geçiştir. Basılı sözlükler, hala varlığını korusa da çevrim içi sözlükler günümüzde büyük bir kullanım üstünlüğü elde etmiştir. Çevrim içi sözlük dönüşümünün *sözlükbilim* (lexicography) alanındaki en belirgin etkisi, editörlere basılı sözlüklerde mümkün olmayan bir *sözlük güncelleme* (dictionary updating) olanağı sunmasıdır. Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlük’ün (TS) son iki baskısı on birinci basım (2011) ile on ikinci basım (2023) arasında on iki yıllık süre vardır. Bu, güncelleme çalışmalarının on iki yıllık bir döngüde ancak mümkün olduğu anlamına gelmektedir. Aksine TDK Güncel Türkçe Sözlük (GTS), çevrim içi olma avantajıyla çok daha sık güncellenmiş ve bu güncellemeler son kullanıcıya anında ulaştırılabilmektedir.

Bu çalışmadaki amaç, çevrim içi sözlüklerin getirdiği sık güncellenebilme avantajının Türkçe çevrim içi tek dilli sözlüklerdeki verimliliğini incelemektir. Kavram değişimlerinin en sık yaşandığı alanlardan teknoloji anlam alanı içinde yer alan “akış”, “bulut”, “çerez” ve “uygulama” örneklemleri üzerinde karşılaştırmalı nitel inceleme yapılarak mevcut durum gözlemlenmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

Sözlük güncellemesi, sözlüklere yeni maddelerin eklenmesiyle sınırlı değildir. Genellikle yeni baskılarda dikkat, eklenen maddelere odaklandığı için kamuoyunda güncellenmenin sadece bu yönde yapıldığı algısı oluşur. Bu durum da var olan madde içeriklerinde ve özellikle *tanım bilgisinde* (definiton) yapılan güncellemelerin geri planda kalmasına yol açar. Oysa sözlüklerin güncelliği ve kullanılabilirliği, içeriklerin doğruluk ve geçerlilik açısından sürekli gözden geçirilmesini gerektirir. Dolayısıyla *uygulamalı sözlükbilim*de (practical lexicography) güncellik, sözlüğe yeni maddeler eklemekten ibaret değildir. Gerçek güncellik, kapsamlı içerik denetimiyle mümkündür (Brookes, 2004: 222; Rundell, 2014: 10; Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016:138).

Sözlüklerde yer alan tanım bilgisi; zamanla eskimeye açık, dinamik yapılardır. Bu eskime yalnızca ansiklopedik içerikle sınırlı kalmaz. Tanımlanan doğal dilin kendisi ile *uygulamalı sözlükbilimcilerin* (practical lexicographer) kullandığı tanımlayıcı dil de zaman içerisinde geçerliliğini yitirebilir. Bu durumun bir örneği, TDK-TS’de “eskimiş”

kullanım etiketiyle (usage label) belirlenmiş sözcüklerde görülmektedir. Bu tanımlar, bulundukları tarihsel bağlama özgüdür ve zamanla sözlükteki işlevlerini kaybedebilir (Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016: 138). Bunlar, tanımlayıcı dilin durağanlığın aksine değişken ve tarihsel koşullardan etkilenen bir yapıda olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, sözlüğün *üstdil*ine (metalanguage) içkin olan anlatım biçimlerinin de zaman içerisinde dönüşüme uğradığını ortaya koymaktadır.

Sözlük maddelerinin zamanla geçerliliğini yitirmesi, büyük ölçüde dünyaya dair bilginin ve dolayısıyla dilin sürekli değişen doğasından kaynaklanmaktadır. Sözcüklerin anlam alanları dönüşebilir, sesletim biçimleri farklılaşabilir ve toplumsal statüleri yeniden tanımlanabilir. Tüm bunlar, tanımların zamanla kullanıcıyı yanıltabilecek hale gelmesine yol açabilir. Örneğin, “bir zamanlar argo sayılan ifadelerin artık standart dile dâhil edilmesi” gibi durumlar, dilsel değişimin sözlük tanımları üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır (Brookes, 2004: 222). Bununla birlikte, tanım bilgileri yalnızca dilsel dönüşümler nedeniyle değil; olgusal gerçeklerin güncelliğini yitirmesi (para birimi ya da ülke adlarının değişmesi) ya da kültürel eskime (yeni kuşakların aşına olmadığı kültürel referanslar, vb.) gibi unsurlar nedeniyle de işlevini yitirebilir (Brookes, 2004: 224–228).

Ne var ki tüm sözcükler aynı hızda eskimez. Örneğin “kafa” gibi temel kavramlara ilişkin tanım bilgileri, yüzyıllar boyunca sabitliğini koruyabilirken olgusal gerçeklik değişiminin ve kültürel eskimenin yoğun olarak görüldüğü toplumsal ya da teknolojik bağlamlarla ilişkilendirilen sözcükler, kısa süre içerisinde anlam kaymasına uğrayabilir (Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016: 139). Bu nedenle uygulamalı sözlükbilimcilerin, sözcük dağarcığının en hızlı dönüşüme uğrayan bu kesimlerini dikkatle izlemeleri gerekmektedir. Bunlardan biri, döneminin toplumsal algı ve değer yargılarını yansıtan sözcüklerdir. Örneğin zenci/siyahi gibi ifadelerle dair tanımların güncellenmesi, yalnızca dilsel değil; politik doğruluk ve toplumsal duyarlılık açısından da zorunlu hale gelmiştir (Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016: 142).

Tanım bilgilerinin güncellenmesini en görünür biçimde zorunlu kılan diğer alan teknolojik gelişmeler olmuştur. Zira teknolojiye ilişkin kavramlar, olgusal gerçeklik anlamında çok hızlı değiştiği gibi kültürel bakımdan da eskimeye uğrayabilmektedir. Nitekim *televizyon* maddesi buna bir örnek teşkil eder. Danimarka Dil Kurumu Sözlüğü’nün (DDO) erken baskılarında *televizyon*, “televizyon sinyallerini alabilen ve bunları hoparlörlerden gelen seslerle birlikte bir ekranda hareketli resimlere dönüştürebilen kutu şeklindeki teknik bir cihaz” biçiminde tanımlanmıştır. Ancak düz ekran teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte bu tanım yetersiz hale gelmiştir. Bunun sonucunda televizyonun fiziksel biçiminden çok işlevine odaklanan yeni bir tanım gerekli olmuştur (Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016: 141).

Teknoloji kimi sözcüklerin kullanım alanlarını da zamanla genişletebilir. Örneğin, bir dönem yalnız fiziksel katılımla gerçekleşen bir eylem olarak tanımlanan “toplantı”, günümüzde telefon veya çevrim içi platformlar aracılığıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Rundell’e (2014: 10-11) göre, bu durum tanımdaki kapsamın gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Benzer şekilde, Macmillan Sözlüğü’nün ilk basımlarında “sözlük” kavramı basılı bir eser olarak verilmiş; yeni baskılarda sözlüğün dijital biçimlerini de kapsayacak şekilde tanım bilgisi

Bilimsel gelişmelerin etkisiyle kapsamlı değişim yaşanan diğer tanım “atom”dur. Chambers’s *Twentieth Century Dictionary*’nin 1901 tarihli ilk baskısında atom, “kesilemeyecek veya bölünemeyecek kadar küçük bir madde taneciği” şeklinde tanımlanmıştır. Zamanla atomun bölünebilir olduğunun keşfedilmesi, sözcüğün bu tanımının geçerliliğini yitirmesine ve bilimsel verilere göre yeniden düzenlenmesine sebep olmuştur (Brookes, 2004: 222-223).

Görüldüğü üzere teknolojik ve bilimsel gelişmeler yalnızca yeni sözcükler üretilmesine neden olmamakta, mevcut kavramların tanım bilgilerini de yeniden şekillendirmektedir.

3. İnceleme

Bu çalışma, Türkçe çevrim içi tek dilli sözlüklerin sık güncellenebilme avantajından ne ölçüde yararlandığını gözlemlemeyi amaçlamaktadır. Bu gözlem için teknoloji anlam alanında yer alan “akış”, “bulut”, “çerez” ve “uygulama” sözcükleri örneklem olarak seçilmiştir. İncelemeler, en yaygın kullanıma sahip Türkçe çevrim içi tek dilli sözlükler olan TDK-GTS ve Kubbealtı Lugatı (KL) kullanılarak gerçekleştirilecektir. Karşılaştırma yapmak amacıyla, örnekleme oluşturan sözcüklerin İngilizce karşılıkları (“streaming”, “cloud”, “cookie”, “application”) alınmış ve bu sözcüklerin tanım bilgisine İngilizce çevrim içi tek dilli sözlükler Cambridge Dictionary (CaD) ile Collins Dictionary’den (CoD) ulaşılmıştır. Her iki kaynaktan elde edilen veriler, nihayetinde nitel değerlendirme yöntemiyle karşılaştırılacaktır.

- “Akış” sözcüğünün tanım bilgisi TDK-GTS ve KL’de şöyledir:

Görsel 3. “Akış” Maddesi Güncel Türkçe Sözlük Görünümü

GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK

akış < > 🔊

1. **İsim** Akmak işi:
"Okudukça kırk gündür ruhumdan gözlerime sızan o billur akış durdu." - **Ömer Seyfettin**
2. **İsim** Geçip gitme, sürüp gitme:
"Otuzumuzla kırkımız arasındaki son sarhoşluk çağımızı da tüketmek üzereydik ya, günlerin akışı aynı hızı koruyordu." - **Selim İleri**
3. **İsim** Belirlenen biçimde, kurallarına ve doğasına uygun olarak gerçekleşme:
"Metin aynı zamanda müziksel bir akış da içermektedir." - **Adalet Ağaoğlu**
4. **İsim** Yeni fethedilen topraklara doğru topluca gitme:
"Meğer o akış da Rumeli topraklarında son istila hareketimizmiş." - **Yahya Kemal Beyatlı**

Kaynak: (TDK-GTS, 2025)

Görsel 4. “Akış” Maddesi Kubbealtı Lugatı Görünümü

AKIŞ

i. (< ak-ış)

1. Akmak işi, cereyan: *Ne kudurmuş bir akış* (Hâlit F. Ozansoy).
2. Bir şeyin oluş tarzı, seyir: *“Olayların akışına bakılırsa bu mesele kolay halledileceğe benzemiyor.”*
3. (Zaman için) Geçiş, ilerleyiş, geçip gitme: *Biz bu kitapta, Tanzimat’tan Cumhuriyet devrine kadar Türk şiirinin başlıca mümessillerinin bazı tipik eserlerini hem kendi içlerinde hem de zamanın akışına göre tahlil etmeye çalıştık* (Mehmet Kaplan).

Kaynak: (KL, 2025)

Her iki tanım da “akış” sözcüğünün genel ağ tabanlı seç-izle platformlar ortaya çıktıktan sonra kazandığı yeni anlamı içermemektedir. Bununla birlikte sözlüklerde “akış platformu” ya da “akış medyası” gibi maddelere de rastlanmamıştır.

Sözcüğün İngilizce karşılığı olan “streaming”ın CaD’daki tanım bilgisinde, “internette doğrudan ses veya video dinleme veya izleme etkinliği” (CaD, 2025) tanımına; CoD’da ise “İnternet üzerinden gerçek zamanlı olarak veri, ses vb. sağlama süreci” (CoD, 2025) tanımına ulaşılmaktadır.

- “Bulut” sözcüğü TDK-GTS ve KL’de şu şekilde verilmiştir:

Görsel 1. “Bulut” Maddesi Güncel Türkçe Sözlük Görünümü

GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK

bulut

1. **isim** Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın:
“Mavi maviydi gökyüzü / Bulutlar beyaz beyazdı / Boşluğu ve üzüntüsü / İçinde ne garip bir yazdı” - **Ahmet Hamdi Tanpınar**
2. **isim, mecaz** ...nın bulunduğu yeri kaplayacak derecedeki yoğun durumu:
“Gazi’nin şen çehresi üstünden ciddi bir düşüncenin bulutu geçer gibi oldu.” - **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**

Kaynak: (TDK-GTS, 2025)

Görsel 2. “Bulut” Maddesi Kubbealtı Lugatı Görünümü

BULUT

i. (Eski Türk. *bulut*; kökü belli değildir) [Kelime komşu dillere de geçmiştir]

1. Gökyüzünün yüksekçe katlarındaki görülebilir duruma gelmiş su buharı kütlesi: *Gerçekten güneş bile bazı kere bir bulut arkasında gizleniyor* (Ahmed Midhat Efendi). *Üstünde gök sürekli bulutlarla yüklüdür / Altında gür deniz ki ezelden köpüklüdür* (Yahya Kemal).
2. **mec.** (İsim tamlamasının ikinci ögesi olarak) Bir şeyin, bulunduğu yeri kaplayacak derecedeki yoğun durumu: *“Toz bulutu.”* *“Gaflet bulutu.”* *“Tehlike bulutu.”* *Üstümüze bir fâcia bulutu çöküyor* (Safiye Erol). *Tarihimizin en şanlı bergüzarlarını nisyan bulutları arasına verip elden kaçırdık* (Sâmiha Ayverdi).
3. Türk süsleme sanatında bir motif: *Sonra cildin üstüne vurulan şekillere de semse, hatâî, rûmî, bulut, penç gibi isimler koymuştu* (Sâmiha Ayverdi).

★ **Bulut gibi:** Çok sarhoş. **Buluttan nem kapmak:** Olur olmaz şeye alınmak, havadan nem kapmak: *Gökte buluttan nem kapar / Ben gönlümü bilmez miyim* (Köroğlu). *Kısaçılar kâh buluttan nem kapar, kâh güneşi görmezler* (Cenap Şahâbeddin).

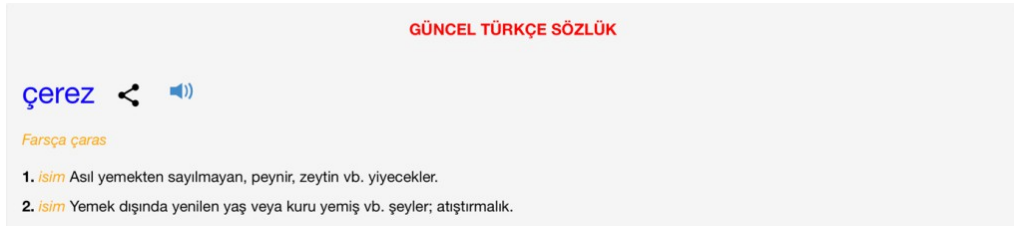
Kaynak: (KL, 2025)

Her iki tanım da “bulut” sözcüğünün günümüzde sık kullanılan “bilgisayarlar ve diğer cihazlar için, istendiği zaman kullanılabilen ve kullanıcılar arasında paylaşılan bilgisayar kaynakları sağlayan, internet tabanlı bilişim hizmetlerinin genel adıdır” (Vikipedi, 2025) anlamına yer vermemiştir. Ayrıca, “bulut bilişim” ya da “bulut teknolojisi” gibi maddeler de incelenen sözlüklerde yer almamaktadır.

“Bulut” sözcüğünün İngilizce karşılığı “cloud” maddesinde, CaD’ın üçüncü tanımı “dosyaların ve programların saklanabildiği bir bilgisayar ağı, özellikle internet” (CaD, 2025) şeklindedir. CoD’da yine üçüncü tanımda “bulut, bulut bilişimde kullanılan uzak sunuculardan oluşan ağıdır” (CoD, 2025) anlamı yer almaktadır. Ayrıca CaD ve CoD sözlüklerinin ilk iki tanımı, TDK-GTS ve KL ile aynıdır.

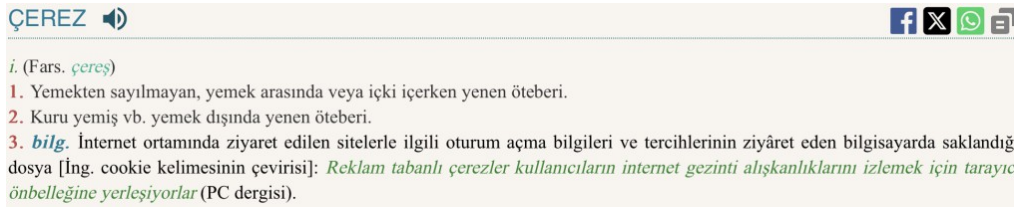
- “Çerez” sözcüğünün tanım bilgisi TDK-GTS ve KL’de şu şekildedir:

Görsel 5. “Çerez” Maddesi Güncel Türkçe Sözlük Görünümü

Kaynak: (TDK-GTS, 2025)

Görsel 6. “Çerez” Maddesi Kubbealtı Lugatı Görünümü

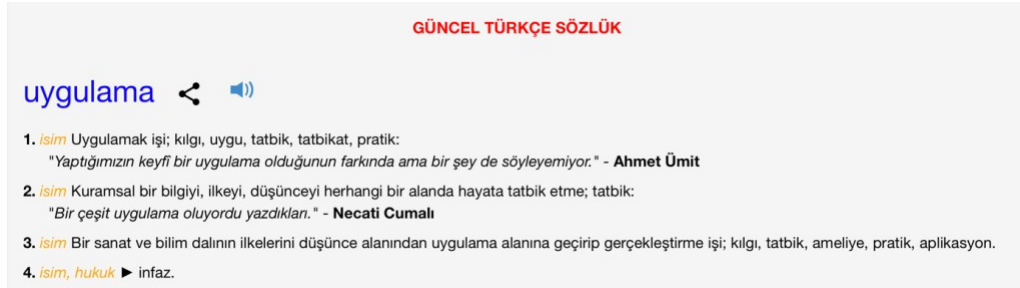
Kaynak: (KL, 2025)

TDK-GTS, genel ağ teknolojisinin yayılmasıyla birlikte sözcüğün kazandığı yeni anlamı yer vermemiştir. KL’de ise üçüncü tanımda *bilg.* kullanım etiketiyle bu yeni anlam kendine yer bulmuştur.

“Çerez” sözcüğünün yeni anlamı, Türkçeye İngilizce “cookie” sözcüğünden geçmiştir. Ancak anlam alınırken sözcük bire bir çevrilmemiş ve “kurabiye” yerine “çerez” adı tercih edilmiştir. CaD’da bu anlam, maddenin üçüncü tanımında “baktığınız internet belgeleri hakkında bilgisayarınızda depolanan bilgi parçası” (CaD, 2025) şeklinde; CoD’da yine üçüncü tanımında “çerez, bir web sitesinden gönderilen ve bilgisayarınızda saklanan, web sitelerinin tarama etkinliğini kaydetmesine ve bilgileri hatırlamasına olanak tanıyan verilerdir” (CoD, 2025) biçiminde sunulmuştur.

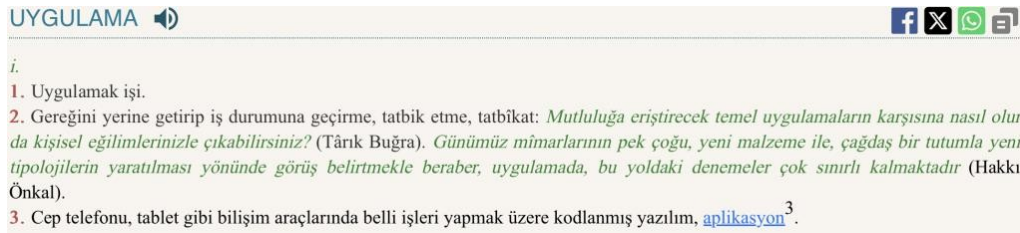
- İncelemede son olarak “uygulama” sözcüğü ele alınmıştır. Özellikle akıllı telefonların büyük bir yaygınlığa ulaşmasıyla herkes tarafından kullanılır yeni bir anlam kazanan bu sözcük, TDK-GTS ve KL’de şu şekilde tanımlanmıştır:

Görsel 7. “Uygulama” Maddesi Güncel Türkçe Sözlük Görünümü

Kaynak: (TDK-GTS, 2025)

Görsel 8. “Uygulama” Maddesi Kubbealtı Lugatı Görünümü

Kaynak: (KL, 2025)

TDK-GTS tıpkı “çerez” sözcüğünde olduğu gibi “uygulama” sözcüğünün de bu yeni anlamına yer vermemiştir. KL’de ise son tanım, bu anlamı karşılamaktadır.

Sözcüğün İngilizce karşılığı “application”, CaD’da “belirli bir amaç için tasarlanmış bir bilgisayar programı” (CaD, 2025) anlamıyla ikinci sırada tanımlanırken; CoD’da “bilgisayarda

uygulama, belirli bir görevi yerine getirmek üzere tasarlanmış bir yazılım parçasıdır” (CoD, 2025) şeklinde üçüncü sırada tanımlanmıştır.

4. Sonuç

Yapılan incelemeler, Türkçe çevrim içi tek dilli sözlüklerin teknoloji anlam alanındaki sözcükleri ve/veya kazandıkları yeni anlamları sözlüğe eklemek için ağır kaldığını ya da hiç hareket etmediğini göstermektedir. Örneklemleri oluşturan sözcük ve anlamlardan hiçbirinin TDK-GTS’de yer almaması bu durumun açık bir örneğidir. KL’de ise görece daha yüksek kullanım oranına sahip olduğunu düşündüğümüz “çerez” ve “uygulama” sözcükleri kendine yer bulabilmiştir.

Teknolojinin ve kültürel değişimlerin bu derece hızlı gerçekleştiği bir çağda ortaya çıkan her kavrama sözlükte yer vermek elbette doğru değildir. Sonuçta, “yeni veya tartışmalı bir kullanımın ‘sözlüğe girmesi’, o kullanımın meşruiyet kazandığı anlamına” gelebilir (Rundell, 2014: 3). Ya da henüz yeterli kullanıma ulaşmayan, terim olarak kalması gereken kavramların sözlüğe alınışı da sözlük hacmini gereksiz yere artırabilir. Ancak bu noktada önemli bir karar vermek gerekmektedir. Çünkü yeni türeyen ve yüksek derecede sıklığa sahip olan kavramların sözlüğe alınmaması yani bir bakıma meşruiyet kazanmaması; bu kavramların İngilizcilerinin dilde yer edinmesine neden olabilecektir. Bu durumun en iyi örnekleri de daha önce teknoloji anlam alanında (joystick- kumanda kolu, vb.) karşımıza çıkmıştır.

Bu noktadan baktığımızda, mevcut sözlük maddelerinin zaman içinde kavram geçerliliğini koruyup korumadığını tespit etmek başlı başına bir süreç gerektirir. Çözüm olarak;

1. Kitle kaynak kullanımına dayalı geri bildirimler tercih edilebilir. Kendini sözlüğe adanmış (amatör ya da profesyonel) kullanıcılar, güncel olmayan ya da hatalı bilgileri belirleyip düzeltme önerileri sunarak sözlüklerin dinamik yapısını destekleyebilir (Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016: 143).
2. Ayrıca sözlüğe yeni alınmış ya da veritabanında sözlüğe alınmaya aday olarak görülen kavramlar için “güncel” kullanım etiketinin kullanılması, editörlerin belli aralıklarla belirli maddeleri yeniden incelemesini kolaylaştırabilir (Lorentzen ve Trap-Jensen, 2016: 144). Bu süreç, tüm sözlüğü baştan sona gözden geçirmek yerine, -yukarıda bahsettiğimiz ve incelediğimiz örneklerle desteklediğimiz- değişime açık görülen anlam alanlarına odaklanarak daha verimli hale getirilebilir.
3. Sürekli güncellenen, kaynağı sadece yayınlarla sınırlı olmayan ve halkın konuştuğu dili de yansıtabilen bir *derleme* (corpus) çalışmak, hem güncel kavramları takip edebilmeyi hem de bunların dildeki kullanımlarının sözlüğe alınmaya yeterli olup olmadığı bilgisini sağlayabilir. Türkiye’de derlem çalışmalarının genellikle projelerle gerçekleşmesi, derlemelerin güncellenme sıklığını proje süresiyle sınırlamakta, bu da sürekli güncel bir genel dil derlemi bulunmasını zorlaştırmaktadır.

4. Bu düzlemde, sürekli güncellenen bir veri tabanı oluşturmak ve bunu sözlük hazırlama sürecine dâhil etmek, sözlüklerin sürdürülebilirliğini sağlamak için önemli bir araç olacaktır (Brookes, 2004: 230).
5. Tüm bu süreçlerde geniş kitlelere yeni yeni sunulan yapay zekâ teknolojilerinin aktif kullanımı, sözlükbilim çalışmalarının tümünde olduğu gibi, sözlüklerdeki güncellik sorununu gidermek için de bir dönüm noktası olacaktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

“Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.”

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

“Makale tek yazarlıdır.”

Destek Beyanı

“Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.”

Çıkar Beyanı

“Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.”

Kaynaklar

- Brookes, I. (2004). Painting the Forth Bridge: Coping with Obsolescence in a Monolingual English Dictionary. *Euralex 2004 Proceedings: Lexicological Issues of Lexicographical Relevance*, 221-231.
- Cambridge Dictionary (CaD). (2025). *Dictionary*. CaD web sitesinden 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/#> adresinden erişildi.
- Collins Dictionary (CoD). (2025). *Dictionary*. CoD web sitesinden 18 Mayıs 2025 tarihinde <https://www.collinsdictionary.com> adresinden erişildi.
- Kubbealtı Lugatı (KL). (2025). *Sözlük*. KL web sitesinden 18 Mayıs 2025 tarihinde <http://www.lugatim.com> adresinden erişildi.
- Lorentzen, H. ve Trap-Jensen, L. (2016): What, when and how? The art of updating an online dictionary. In: Margalitadze Tinatin/Meladze, George (eds.): *Proceedings of the 17th EURALEX International Congress: Lexicography and Linguistic diversity*.
- Rundell, M. (2014): Macmillan English Dictionary: The End of Print?, *Slovenščina 2.0*, 2, 1–14.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (TDK-GTS). (2025). *Sözlük*. TDK-GTS web sitesinden 18 Mayıs 2025 tarihinde <http://www.sozluk.gov.tr> adresinden erişildi.

Vikipedi. (2025). *Bulut Bilişim*. Vikipedi web sitesinden 18 Mayıs 2025 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Bulut_bilişim adresinden erişildi.

Extended Summary

This study examines the effectiveness of Turkish online monolingual dictionaries in leveraging their inherent ability to provide frequent updates, particularly in the context of rapid semantic changes within the technology domain. While the shift from print to online dictionaries has facilitated immediate content revision, whether this potential is actively used in Turkish lexicography remains underexplored.

The introduction section of the study frames language as a dynamic and socially responsive system. Lexical items not only expand through neologisms but also undergo meaning shifts driven by sociocultural and technological transformations. In this context, dictionaries are no longer static repositories of definitions but dynamic tools that must document, interpret, and guide linguistic evolution. As such, lexicographic updating is not a supplementary task but a foundational requirement, especially for online platforms.

The theoretical background of the study draws on key perspectives from practical lexicography. It distinguishes between the addition of new entries and the revision of existing ones. Contrary to popular belief, the latter plays a more critical role in maintaining the relevance and reliability of a dictionary. Semantic changes may render existing definitions outdated, ambiguous, or even misleading. These shifts may be driven by various factors including scientific discoveries, technological advancements, or evolving sociopolitical norms. The study references several examples from international lexicographic literature, such as the redefinition of the word “television” following the advent of flat-screen devices or the shift in the meaning of “atom” after the discovery of its divisibility.

The empirical section centers on a comparative analysis involving two Turkish online monolingual dictionaries—Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (TDK-GTS) and Kubbealtı Lugatı (KL)—and two English online monolingual dictionaries—Cambridge Dictionary (CaD) and Collins Dictionary (CoD). The sample consists of four Turkish lexical items from the semantic field of technology: “akış” (streaming), “bulut” (cloud), “çerez” (cookie), and “uygulama” (application). These terms were selected due to their recent semantic expansions in digital contexts and their frequent usage in contemporary Turkish.

The study revealed that TDK-GTS has not incorporated the newer technological senses of any of the sample terms. For instance, “akış” does not reflect the concept of “streaming media” and the “bulut” definition is not associated with “cloud computing”. In contrast, KL shows limited but noteworthy inclusion of newer senses, particularly for “çerez” and “uygulama,” although it still lacks broader coverage.

In comparing the Turkish definitions with their English counterparts, both CaD and CoD were found to include contemporary digital meanings as either secondary or tertiary senses. For example, “cloud” is defined in both English dictionaries not only in its meteorological sense but also as a network-based storage and computing infrastructure. Similarly, “cookie” includes its digital sense as a piece of data stored on a user’s computer during web browsing.

These findings highlight a significant lag in Turkish lexicographic practice when it comes to embracing and reflecting contemporary conceptual change. This has wider implications beyond mere dictionary completeness: the exclusion of prevalent digital terms can lead to the adoption of foreign equivalents (especially English) in everyday usage, which in turn influences the linguistic ecology of Turkish.

In conclusion, the study emphasizes that not every new term or meaning should be added hastily, as dictionary inclusion may be perceived as a form of linguistic legitimization. Nevertheless, lexicographers must strike a balance between caution and relevance. When frequently used, widely understood, and culturally embedded concepts are excluded from dictionaries, a disservice is done to the users.

To address this issue, the study proposes several solutions. First, crowdsourcing mechanisms could be implemented to allow lexicographically literate users—both amateur and professional—to submit feedback and suggestions regarding outdated or incomplete definitions. Second, “current use” labels could be introduced for newly emerging terms to flag them for periodic editorial review. Third, instead of overhauling entire dictionaries, targeted review strategies focusing on semantically volatile domains—such as technology, media, and society—can optimize editorial efforts. Fourth, the integration of real-time corpora that reflect naturally occurring language use is critical. However, as the study notes, most corpus projects in Türkiye are institutionally tied and lack the continuity required for lexicographic integration. Finally, the study highlights the potential role of artificial intelligence in monitoring and processing language change. AI-powered tools can analyze large-scale usage data, detect semantic shifts, and assist in curating dictionary content more responsively. If effectively utilized, these technologies could mark a turning point in overcoming the update inertia that currently characterizes Turkish online dictionaries.

In summary, the research reveals a structural issue in Turkish lexicographic updating practices, particularly regarding the timely reflection of semantic changes driven by technology. While online formats offer the infrastructure for dynamic lexicography, their potential remains underused. Addressing this gap requires methodological innovation and the incorporation of participatory and technological tools that align with the pace of linguistic change in the digital age.